

Марыля БАРТКОВА,

загадчык навукова-экспазіцыйнага аддзела Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы

“СПАДЧЫНЕ” ЯНКІ КУПАЛЫ – 100!

«Цэлых дзевяць год прайшло ад таго часу, як выйшаў апошні зборнік Я. Купалы: “Шляхам жыцця”. І вось цяпер, пасля доўгага перарыву... выходзіць кніжка нашага любімага песьняра, чьё імя неразрыўна звязана з беларускім рухам, беларускім адраджэньнем». Так пісаў у першым крытычным артыкуле на кніжную навінку – зборнік “Спадчына” Янкі Купалы – П. Любецкі (Павел Каравайчык; 1896–1937). Грунтоўны водгук надрукаваны ў першым і адзіным нумары весніка Інстытута беларускай культуры “Адраджэньне” ў 1922 г.

Гісторыі высявання і шляху да чытача чацвёртай кнігі Янкі Купалы прысвяцілі сумесны выставачны праект «“Спадчына” 1922–2022» Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы і Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь.

Пра першую спробу выдаць зборнік сведчыць ліст Янкі Купалы (КП 386) да гісторыка Фёдора Турука: «...В прошлом году, будучи в Москве, я оставил Вам рукопись своих стихов “Спадчына” и получил в счет гонорара аванс. До сего времени, как мне передавали, книга эта Белорусским подотделом не издана. Так вот, не посоветуете ли, дорогой Федор Федорович, как бы устроить печатание этого сборника. Нельзя ли сделать так: если представится возможность, издать сборник здесь в Минске на средства Лит[ературно]-издат[ельского] отдела Наркомпроса Белоруссии с условием, что с авторского гонорара будет возвращен Белорусскому подотделу в Москве полученный мною аванс. <...> А может быть, Вы зачислите полученный мною аванс на какую-нибудь другую мою книгу, напр., на издание моего сборника “Нуслар” русским шрифтом, вышедшего только латинкой и к тому уже разошедшегося. <...>

Я слышал, что Вы собираетесь приехать в Минск. Дело очень хорошее. Работы культурной тут много, а работников мало.

Искренне преданный Вам Ив. Луцевич.

Адрес мой: Минск, Захарьевская, 137, Ивану Доминиковичу Луцевичу».

Гэта трэці мінскі адрас паэта, шырока вядомы цяпер як адрас Дома-музея І з’езда РСДРП. У драўляным дамку над Свіслаччу, які мяняў нумарацыю (133, 135, 137), у кватэры № 1, у 1920–1923 гг. жыў Янка Купала, яго жонка Уладзіслава, цесць Франц Станкевіч, цешча Эмілі Манэ-Станкевіч, швагер Вінцэнт з жонкай і трыма дзецьмі. Менавіта тут паэт рыхтаваў зборнік да друку.

Для сваёй першай выдадзенай у Беларусі кнігі Я. Купала выбраў 155 твораў розных гадоў. 84 з іх захавалася ў рукапісах, у тым ліку аўтограф знакамітага верша “Спадчына”, які і даў зборніку назву. Верш напісаны ў Оршы 19 лістапада 1918 г. пасля трох з паловай гадоў маўчання. У пэўным сэнсе гэта метафізічнае падсумаванне патрыятычных пачуццяў і разваг ад першай асобы, але і ад імя кожнага патрыёта, пра што сведчыць сімвалічная змена Купалавага “*мне засталася спадчына*” на “*нам засталася спадчына*” ў інтэрпрэтацыі Уладзіміра Мулявіна.

Праатакол Калегіі Навукова-літаратурнага аддзела Акадэмічнага Цэнтра ад 15.03.1921 г. (НАРБ, ф. 638, воп. 1, спр. 101, арк. 26) сведчыць, што Зміцер Жылуновіч, Язэп Лёсік, Сцяпан Некрашэвіч, Васіль Тэпін, Пётр Ільчонок, абмеркаваўшы зборнік “Спадчына”, вырашылі друкаваць кнігу тыражом 10 000 экзэмпляраў і выплаціць аўтару ганарар 3 000 000 рублёў за 6147 радкоў.

З пратакола ад 29.05.1921 г. (НАРБ, ф. 42, воп. 1, спр. 107, арк. 82 адв.) бачым, што змененым складам, пры ўдзеле Язэпа Дылы, Канстанціна Міцкевіча і самога Яна Луцэвіча прынята рашэнне: “Лічачы працу высока мастацкай і прымаючы пад увагу патрэбу 2 выданьня, цаніць па 525 р. за радок, што пры 6220 радках зместу зборніка дае аплату за абодва выданьні 3 265 500 руб.”

Нарэшце ўвосень 1922 г. кнігу выпусціла Беларускае кааператыўна-выдавецкае таварыства “Адраджэньне”. Да ўдзелу ў ім запрашаліся не толькі арганізацыі, але і фізічныя асобы, якія мелі “10 рублёў золатам па курсу Госбанку”, каб купіць пай. Такіх пайшчыкаў было сямёра, але іх прозвішчы невядомыя. Выкажам дапушчэнне, што сярод іх былі кіраўнікі таварыства А. Баліцкі, С. Некрашэвіч, Я. Дыла і, магчыма, сам Купала. Кнігарня выдавецтва месцілася ў былым гатэлі “Еўропа” на Губернатарскай вуліцы Мінска. 15 найменняў кніг, нумар альманаха “Адраджэньне” прадаваліся таксама ў Ігумене, Слуцку, Бабруйску, Барысаве, Віцебску, Гомелі і Маскве.

Падарунак аматарам Купалавай паэзіі – QR-код, які дае магчымасць пазнаёміцца з арыгінальным выданнем 1922 г. у лічбавым фармаце.

